
**MESYUARAT JAWATANKUASA PILIHAN KHAS
BERHUBUNG PENAMBAHBAIKAN PROSES PILIHAN RAYA
DI BILIK MESYUARAT JAWATANKUASA 2, BANGUNAN PARLIMEN**

SELASA, 20 Mac 2012

AHLI-AHLI JAWATANKUASA

Hadir:

YB. Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili
[*Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi*] - *Pengerusi*

YB. Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad [Kangar] - *Timbalan Pengerusi*

YB. Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn [Alor Gajah]

YB. Datuk Alexander Nanta Linggi [Kapit]

YB. Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan [Hulu Selangor]

YB. Tuan Mohamed Azmin Ali [Gombak]

YB. Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli [Kuala Krai]

YB. Tuan Loke Siew Fook [Rasah]

YBhg. Datuk Roosme binti Hamzah - *Setiausaha*

Tidak Hadir [Dengan Maaf]:

YB. Tuan Wee Choo Keong [Wangsa Maju]

URUS SETIA

Encik Che Seman Pa Chik [Setiausaha Bahagian (Pengurusan Dewan)]

Encik Amisyahrizan bin Amir Khan [Ketua Penolong Setiausaha
(Perundangan dan Prosiding)]

Encik Mohd Ikram bin Seri @ Rahimi [Penolong Setiausaha Kanan
(Perundangan dan Prosiding)]

Encik Wan Kamarul Ariffin bin Wan Ibrahim [Penolong Setiausaha I (Perundangan dan Prosiding)]

Encik Zulfazly bin Mohammad [Penolong Setiausaha II (Perundangan dan Prosiding)]

HADIR BERSAMA

Parlimen Malaysia

Encik Noor Rosidi bin Abdul Latif [Penasihat Undang-undang]

Suruhanjaya Pilihan Raya Malaysia

Encik Harun Che Su [Timbalan Setiausaha (Penyelidikan)]

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff [Penasihat Undang-undang]

Encik Shah Aruzaman bin Ismail [Setiausaha Bahagian (Pilihan Raya)]

Cik Yusniati Ishak [Setiausaha Bahagian (Pendaftaran Pemilih)]

Tuan Haji Kamaruddin bin Haji Keling [Setiausaha Bahagian (Teknologi Maklumat dan Komunikasi)]

Encik Muhammad Firdaus bin Mohd Ramli [Setiausaha Bahagian (AD)]

Cik Noor Azira Ahmad Zuki [Penolong Setiausaha (PSM) 2]

Encik Hamzah bin Mohd. Noor [PSU (APR) 3]

(samb/-)

HADIR BERSAMA *(samb/-)***Kementerian Dalam Negeri**

Puan Siti Zauyah binti Osman [Setiausaha Bahagian (Pendaftaran Negara dan Pertubuhan)]
Puan Rafidah binti Datu Derin [Timbalan Setiausaha Bahagian
(Pendaftaran Negara dan Pertubuhan)]

Jabatan Pendaftaran Negara

Encik Zakaria bin Awi [Pengarah Bahagian Teknologi Maklumat dan Komunikasi]
Puan Laila binti Abdul Majid [Ketua Penolong Pengarah Bahagian Teknologi Maklumat]
Encik Ruslan bin Alias [Penolong Pengarah Bahagian Kad Pengenalan]

Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia

Encik Ismajuri bin Ismail [Penolong Pesuruhjaya]
Encik Mazery Zaini [Penguasa]
Encik Daniel Dayin [Penolong Penguasa]
Puan Hamidah binti Mohd Nadzri [Timbalan Penguasa BPMP]

Kementerian Pertahanan

Lt. Kol. Omar Daud [Penolong Setiausaha (Unit Kabinet dan Parlimen)]
Mejar Ali Puad Ahmad [Pengurus ICT]

Kementerian Luar Negeri

Encik Dzulkefly Abdullah [Ketua Penolong Setiausahagh]

Polis Diraja Malaysia (PDRM)

YBhg. DCP Dato' Muhammad Fuad Abu Zarim [Timbalan Pengarah KDN/KA]
YBhg. SAC Dato' A. Rahman Ahmad [Penolong Pengarah Urus Setia Bukit Aman]

MIMOS

YBhg. Datuk Abdul Wahab Abdullah [CEO]
Encik Kamarulzaman Abd Mutalip [Pegawai Kanan]

MOSTI

YBhg. Datuk Dr. Bernard Maraat [Pegawai Khas]

LAPORAN PROSIDING**MESYUARAT JAWATANKUASA PILIHAN KHAS
BERHUBUNG PENAMBAHBAIKAN PROSES PILIHAN RAYA
PARLIMEN KEDUA BELAS, PENGGAL KELIMA****Bilik Mesyuarat Jawatankuasa 2, Parlimen Malaysia****Selasa, 20 Mac 2012****Mesyuarat dimulakan pada pukul 4.24 petang**

[Yang Berhormat Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili
mempengerusikan Mesyuarat]

Tuan Pengerusi: Selamat petang, salam sejahtera semua rakan-rakan Ahli Yang Berhormat Ahli Jawatankuasa Pilihan Khas berhubung dengan penambahbaikan proses pilihan raya Dewan Rakyat Parlimen Kedua Belas kerana dapat menghadiri mesyuarat yang kesepuluh dan sekali gus juga mengalu-alukan kehadiran Yang Berbahagia Datuk Roosme binti Hamzah, Setiausaha Dewan Rakyat merangkap Setiausaha Jawatankuasa, yang kelihatan amat sibuk...

Datuk Roosme binti Hamzah [Setiausaha Dewan Rakyat]: *New baby just delivered.*

Tuan Pengerusi: Dengan, ada lagi..., okey, selesai di situ *so, up to the Members to make it safe.*

Baiklah Ahli-ahli Yang Berhormat, tuan-tuan dan puan-puan sekalian, Datuk-Datuk, Datin-Datin, pegawai-pegawai bertugas, pada hari Rabu 14 Mac 2012, Jawatankuasa ini telah bermesyuarat bagi mendengar taklimat yang telah disampaikan oleh Yang Berbahagia Datuk Wira Haji Wan Ahmad bin Wan Omar, Timbalan Pengerusi Suruhanjaya Pilihanraya berhubung persiapan terkini yang telah dan sedang dilakukan oleh SPR menjelang Pilihanraya Umum Ketiga Belas yang satu tahun lagi penggalnya yang akan datang. Seterusnya Jawatankuasa telah melihat isu-isu berbangkit di peringkat jawatankuasa-jawatankuasa kecil, perkara-perkara berikutan tersebut akan diteliti sebelum dimasukkan di dalam laporan akhir Jawatankuasa.

Pada hari ini Jawatankuasa akan bermesyuarat bagi meneliti satu cadangan isi kandungan laporan akhir Jawatankuasa dan juga untuk tujuan tersebut, kita akan menerima laporan daripada setiap Jawatankuasa Kecil untuk meneliti perkara-perkara atau pun kepala-kepala butiran yang ingin dicadangkan dimasukkan di dalam laporan akhir Jawatankuasa ini. So nanti saya akan mengelilingi minta setiap pengerusi-pengerusi bersama untuk menyerahkan laporan masing-masing... *[Disampuk]* Sudah? Ada yang sudah, ada yang... Akan tetapi saya akan minta Pengerusi juga untuk sekadar menyebut perkara-perkara yang ingin dimasukkan di dalam laporan tersebut.

Apabila kita putuskan bahawa perkara-perkara tersebut dipersetujui untuk dimasukkan, saya cadangkan kita buat dua senarai iaitu senarai 'A', senarai 'B'. Senarai 'A' ialah yang diterima tanpa apa-apa perbahasan, hanya format dan isi kandungan sahaja dan tajuk-tajuk yang kita perlu berbincang lebih dalam untuk dipersetujui itu adalah dalam senarai 'B'. Itu barangkali boleh diperturunkan sebagai cadangan jangka panjang atau pun cadangan yang perlu ditelitikan lagi atau pun barangkali perlu ada belah bahagian. Mana yang minoriti itu barangkali membuat *statement* berkaitan dengan atau pun minoriti komen. Nanti kita bincanglah keseluruhan.

Dari segi isi kandungan format laporan, tadi saya menelitikan laporan kita dahulu...

Datuk Roosme binti Hamzah: Tuan Pengerusi, biar saya...

Tuan Pengerusi: Okey.

Datuk Roosme binti Hamzah: Terima kasih Tuan Pengerusi. Untuk makluman Tuan Pengerusi, saya bersama-sama dengan agensi teraju terutamanya rakan-rakan daripada SPR dan juga KDN, *in fact we have already sat down a couple of meetings* Tuan Pengerusi *on Friday* sampai *late night* juga. *We have comes out with draft*. Nanti saya tunjukkan kepada Tuan Pengerusi untuk mendapatkan *consent* juga. Laporan itu akan dinamakan DR1 Tahun 2012, Laporan Jawatankuasa Pilihan Khas Dewan Rakyat Berhubung Penambahbaikan Proses Pilihan Raya. Kita pun ada beberapa contoh *cover* yang kita akan minta Jawatankuasa *decide* ataupun kalau hendak beri Setiausaha *decide* pun boleh juga. *We already have a few samples of covers*. Kita cadangkan Bahagian I, *we do not run away from* seperti laporan yang awal. Bahagian I ialah pengenalan Jawatankuasa dan terma rujukan lebih kurang juga. *Then* senarai Ahli kita ulangkan. Pendekatan kita masukkan juga. Akan tetapi kali ini kita tambahkan dengan penambahan kepada senarai dan tempat-tempat yang kita telah mengadakan Sesi Pendengaran Awam.

■1630

Tuan Pengerusi: *Public hearing*.

Datuk Roosme binti Hamzah: Seterusnya dalam pendengaran awam itu kita *listkan* di sesi-sesi pendengaran awam pada 8 Disember, siapa pihak-pihak yang datang berjumpa dengan kita. *So*, kita letakkan dalam jadual iaitu satu yang kita ada di Kuching, seterusnya kita ada di Pulau Pinang, kita adakan di Kota Bharu dan juga di Johor. Bahagian kedua, kita mencadangkan untuk *list down* juga tajuk itu sebagai bahagian kedua pendengaran awam. Di bawah Jawatankuasa Kecil, kita sebut balik apakah tugas terma rujukan Jawatankuasa Kecil, senarainya. Kita juga menyatakan bahawa isu-isu yang dibangkitkan dalam sesi pendengaran awam itu bagi setiap Jawatankuasa Kecil yang dibentuk adalah seperti di Lampiran 1.

So, we have coordinated with SPR, nanti saya tunjuk Tuan Pengerusi. *It is quit a big compilation of* perkara-perkara yang dibangkitkan mengikut Jawatankuasa *after every session* pendengaran awam. *That has been compiled by SPR...*

Tuan Pengerusi: Digabungkan dengan yang baru tiga itu, ini yang Bahagian Kedua?

Datuk Roosme binti Hamzah: Ini bahagian kedua. Kita tidak masuk sudah yang *the previous one so*, kita mencadangkan ianya sebagai Lampiran 1, *so that our report will not be so thick. The thick ones would be* dalam satu lampiran yang kita namakan sebagai isu-isu yang dibangkitkan dalam sesi pendengaran awam bagi setiap Jawatankuasa.

Tuan Pengerusi: Okey, so sudah...

Datuk Roosme binti Hamzah: Sudah, sudah nanti saya tunjuk kepada Tuan Pengerusi. *Then* kita cadangkan kalau bersetuju, satu bahagian kita sebut di bawah lawatan kerja, *because* dalam lawatan kerja itu banyak perkara-perkara yang kita dapati boleh di...

Tuan Pengerusi: *Observation*lah

Datuk Roosme binti Hamzah: *Observation*lah, sebagai dapatan daripada Jawatankuasa ini. Nanti kita akan berikan kepada Tuan Pengerusi, apakah perkara yang kita rasa sesuai untuk dimasukkan ke dalam *report. There are around 19 para on that.*

Apart from that, kita juga mencadangkan ada satu lagi bahagian, bahagian keempat rumusan Jawatankuasa Kecil untuk dipertimbangkan sebagai syor Jawatankuasa. *Which is* inilah, yang setiap pengerusi-pengerusi ini akan membentangkan dan mencadangkan *what are the* keputusan ataupun *findings* ataupun syor-syor yang Jawatankuasa Kecil sudah *come about. So*, itu Bahagian Empat.

Dan bahagian yang kelima itu, yang itu adalah berdasarkan kepada setiap Jawatankuasa dan perkara-perkara yang hendak disampaikan.

Kemudian itu barulah bahagian akhirnya rumusan syor-syor Jawatankuasa *which is* Bahagian Lima, pandangan dan syor Jawatankuasa. Jikalau Tuan Pengerusi, setuju *in that format then we shall continue* atau hendak tambah yang lain.

Tuan Pengerusi: Itu boleh nanti kita perlu ada satu *section* iaitu status pelaksanaan. Syor-syor di dalam interim itu. Interim yang baru kita jalankan itu, jadi...

Datuk Roosme binti Hamzah: *Yes, yes.*

Tuan Pengerusi: ...Status pelaksanaan oleh pihak SPR.

Datuk Roosme binti Hamzah: Tuan Pengerusi, kita mencadangkan bagi setiap-contohnya, katakanlah dari segi syor-syor dan Jawatankuasa. Mungkin kita hendak sebutkan tentang daftar pemilih contohnya. *Initially, what has been done* ataupun sekarang ini dari segi Jawatankuasa Tuan Pengerusi, apa yang telah dibuat dan *what has been said in the previous report.*

Tuan Pengerusi: *I suggest actually, just make a table of the* sepuluh yang kita cadangkan itu dan status setakat mana. Memang ada yang termasuk komen SPR katakan mengambil maklum tetapi belum melaksanakan. Akan tetapi ada tiga, kurang daripada setengah...

Datuk Roosme binti Hamzah: Itu sebagai satu bahagian ataupun- satu bahagian.

Tuan Pengerusi: *I suggest, yes which is response and pelaksanaan yang interim...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Based on this report, ada beberapa perkara yang...*

Tuan Pengerusi: *I think table sahaja pun boleh dan description. Macam dakwat sudah selesai.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Pandangan dan syor - *for example*, penggunaan dakwat kekal.

Tuan Pengerusi: *Yes.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Pengundian awal, pengundi tidak hadir luar negara, pengundi luar kawasan, *all these*.

Tuan Pengerusi: Ya. SPR telah mengambil tindakan untuk melaksanakan macam misalnya peraturan telah diubah. *That will be the status report. So, I think if we have just a table di situ dan ulasan SPR dulu pun sudah sedia bagi setiap column itu so, kalau kita masukkan itu and then* terkini, peraturan telah pun diwartakan pada begini, begini hari bulan. *So, one section...*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *Ya. I think the people want to do...*

Datuk Roosme binti Hamzah: Tajuk-tajuk *based on the interim report*, apa status yang terkini. Itu *as one more* bahagian.

Tuan Pengerusi: Ya. Satu, ulasan SPR. *So that, the public is aware* apa ulasan dulu itu. Memang ada ubah sedikit tetapi yang kamu bilang tidak boleh, kita bilang cuba dan akhirnya diambil tindakan. Ulasan dulu dan status terkini. Macam status terkini, dakwat - katakan *procurement* telah dibuat, latihan sedang dijalankan untuk pegawai-pegawai dan telah diwartakan peraturan ini pada berapa hari bulan. *I think what the public say then we go to this.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Then only yang Jawatankuasa yang...*

Tuan Pengerusi: *Ya. But, that would not be very long because we will do it in table form. I think...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *So, that means before the Jawatankuasa Kecil punya...*

Tuan Pengerusi: Cadangan-cadangan...

Datuk Roosme binti Hamzah: Rumusan Jawatankuasa Kecillah.

Tuan Pengerusi: Ya, ya cadangan-cadangan. *That part did not need be very wordy.* Memang ada juga di sini dan juga laporan Jawatankuasa Kecil yang merujuk kepada tindakan kita sebelum inilah.

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, ya.

Tuan Pengerusi: Kami berpendapat perlu dipertekankan bahawa ada tindakan-tindakan kepada laporan interim kita itu.

Tuan Loke Siew Fook [Rasah]: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya.

Datuk Roosme binti Hamzah: *In fact, initially Tuan Pengerusi, what we are trying to gauge was setiap Jawatankuasa Kecil itu, they also reflect back pada the former report. For instance, we were trying to look at penggunaan dakwat kekal sebagai cara mengundi. So, we say Jawatankuasa Kecil for example, Jawatankuasa Kecil yang meneliti undang-undang dan peraturan yang berkaitan dengan pilihan raya itu. So, if possible they look at Jawatankuasa ini mengambil maklum akan what was the decision of the D.R. 2011, inilah. So, out of D.R. 2011 what is the status? Initially we were thinking of that.*

Tuan Pengerusi: Okey, kalau formatnya begitu...

Datuk Roosme binti Hamzah: *And then we were putting Jawatankuasa Kecil, but then is was on Jawatankuasa Kecil yang deliberate into itlah.*

Tuan Pengerusi: Okey, kalau begitu, kalau *most* Jawatankuasa Kecil telah menyentuh laporan awal itu, *then we can put the summary in a table* selepas Jawatankuasa Kecil, *before we do the input.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, okey. *That means, whatever is in the Jawatankuasa Kecil punya deliberation could be also highlighted in terms of jaduallah.*

Tuan Pengerusi: Ya, *just say* tindakan-tindakan, *summary.* Kesimpulan tindakan-tindakan...

Datuk Roosme binti Hamzah: *Summary* tindakan-tindakan daripada laporan D.R 3 tahun 2011.

Tuan Pengerusi: ...Daripada laporan interim. *So, just summarize them.* Jikalau Jawatankuasa Kecil sudah sentuh itu, *then they can do this other thing, this other thing, summarizing, then* baru yang *final* ini.

Datuk Roosme binti Hamzah: Syor.

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya, syor.

Tuan Loke Siew Fook: Pandangan saya ialah segala syor daripada Jawatankuasa Kecil itu merupakan *basis* kepada...

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, ya.

Tuan Loke Siew Fook: Syor Jawatankuasa keseluruhannya.

Datuk Roosme binti Hamzah: Yes, yes.

Tuan Loke Siew Fook: Jadi, setiap item dalam Jawatankuasa Kecil itu sepatutnya direflekskan dalam Jawatankuasa - pandangan ataupun syor Jawatankuasa besar kita.

Mungkin dalam syor-syor Jawatankuasa yang terakhir itu mungkin dia ada ruang seperti yang dicadangkan oleh Tuan Pengerusi. Ruang yang kita konsensus setuju semua, ruang yang ada pandangan minoriti dan sebagainya. Akan tetapi, pokoknya ialah segala syor daripada Jawatankuasa Kecil itu semuanya perlu direflekskan dalam syor Jawatankuasa Induk. Pandangan saya.

Tuan Pengerusi: Sebenarnya cadangan mereka ialah setiap laporan itu memang masuk sebagai Laporan Jawatankuasa Kecil. Akan tetapi membuat rumusan, *recommendation* itu adalah *I think we have to take it out from there. Set it up according to priorities* dan yang dipersetujui dan yang dikatakan tindakan jangka pendek dan jangka panjang bagi 'A' dan 'B' itu. Apa yang *we can not get the consensus, we report it as per either* belah bahagian ataupun *we see what is the best*. Akan tetapi *we have*—saya tengok barangkali *seven out of ten*, kalau sepuluh itu pembuat IC, *from what I've seen, from all the copies, acceptable to melah*. Memang kalau boleh sebulat suara, bagus tetapi macam *mathematics registration*, bagi kami *we are not ready for that*.

■1640

Unless the RCI in Sabah clean up first, you see. That is our view. Otherwise, you only add to the mess that is how Sabah and Sarawak people are saying. So, automatic registration, we are not prepared for the moment until pembersihan yang berterusan dan these issues are they want the recorded. So, age for instances, from our side, we are saying 20 years apply becomes 21 years. Akan tetapi AG kata tidak boleh, unless you buat Perlembagaan according to them but I think..., to me boleh, are being assertive hopefully, so long as upon 21 years, they also isi borang pengesahan. Purely I have been assertive, I do not. Kalau tidak, kita ubah Perlembagaan because we are in favor of starting 20 years tetapi become in fact 21 years. So, how to find the mechanism that is legally between the peraturan. We want 20 years masuk.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad [Kangar]: Tuan Pengerusi, saya ingat itu serupa juga apa yang berlaku sekarang. Sekarang ini kita buka untuk pendaftaran apabila seseorang warganegara itu umurnya 21 tahun. Dia perlu datang mendaftar. *That is what the procedure today*. Jadi, kalau kita katakan okey, kita sekarang buka, *we open the window* semasa dia berumur 20 tahun. *So, dia datang juga mendaftar... [Disampuk] He has to come and daftar.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn [Alor Gajah]: Kuatkuasakan pada 21 tahun?

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Umur 21 tahun, automatiklah.

Tuan Pengerusi: Perkara ini, *that is why we will come to decide...*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *We cannot applied - ya, ya, but we will recommend. They have to find the way.*

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *So, they have to berusaha mendaftar. Dia berusaha untuk mendaftar. Bukan automatik. Dia berusaha mendaftar tetapi dibuka pintunya ataupun tingkapnya semasa dia berumur 20 tahun, so that...*

Tuan Pengerusi: *SPR have to find the mechanism.*

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Apabila dia sudah berumur 21 tahun, ia automatiklah. Serupa juga.

Tuan Pengerusi: *So I belum dengar daripada SPR tetapi tadi Jawatankuasa Kecil kami, reaksi mengatakan kalau boleh – we come to this. But of course nothing can stop the Jawatankuasa untuk mencadangkan that the mechanism has to be found on the SPR. Mereka bilang tidak boleh kecuali ubah this, then that will be help maybe. Okey, dengan itu, can we nanti by tomorrow, the table of contents - ask per discussion, at least the...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *I have to sits with all SPR punya officers and...*

Tuan Pengerusi: *Table of contents.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Oh! *Table of contents.* Ya, ya.

Tuan Pengerusi: *For tomorrow.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Tonight we have to come out with the table of content, in fact kalau draf sudah ada.*

Tuan Pengerusi: *I have saw already.* Akan tetapi masih lagi banyak kandungan termasuk yang tadi itu bukan, yang *summary of actions.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Yang jadual itu.

Tuan Pengerusi: *Then finally. So, tonight, today, petang ini...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Tonight, we will – I will inform you...*

Tuan Pengerusi: *Kita go through the list. You do the table of contents ready by tomorrow, we can circulate. Then by tonight, today, sebelum kita pulang, I would like to clear the list. Mana yang boleh. Then the details, our secretariat masing-masing would have to sit down sudah. Then by Thursday, we plan to stay the whole afternoon which is kalau recommendation already dalam bentuk yang macam dahulu itu. It is more on wording and all that kind of thing and on so forth.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Pandangan dan syor.

Tuan Pengerusi: Ya begitu. *By Thursday, bolehkah? Then we still have satu minggu...*

Datuk Roosme binti Hamzah: Tuan Pengerusi, *but is important is what Ahli Jawatankuasa want. Now we have to very clear on those things.*

Tuan Pengerusi: Dengan kata-kata demikian, saya *want to go through its Jawatankuasa...*

Tuan Mohamed Azmin Ali [Gombak]: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya. Sila, sila.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Dalam taklimat Setiausaha Dewan sebentar tadi, ada dinyatakan, ada satu bahagian dalam laporan ini yang akan memperincikan hasil daripada pendengaran awam termasuk senarai individu dan pertubuhan yang tampil untuk memberikan keterangan. Cuma bagi pandangan saya oleh kerana ini adalah laporan yang terakhir... [Disampuk].

Datuk Roosme binti Hamzah: *It is going to be like this in form of a book* Lampiran 2... [Disampuk] *This is public hearing on...* [Disampuk].

Tuan Pengerusi: Siapkan dahulu.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Ya. Maksud saya ialah oleh kerana ini adalah laporan yang terakhir untuk dikemukakan dalam Dewan Rakyat. Sewajarnya laporan ini membukukan semua pendengaran awam.

Datuk Roosme binti Hamzah: Kita sudah beri *last session*, Yang Berhormat. *Last session*, kita sudah beri macam ini...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Dalam *preliminary report*?

Datuk Roosme binti Hamzah: Dalam *report*, dalam CD. Sudah beri dah, dalam Dewan... [Disampuk] *As we are...*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Dalam bentuk CD.

Datuk Roosme binti Hamzah: Beri sekali *first three*. Kita sudah beri dah. Semua *report* semua...

Tuan Loke Siew Fook: *First two* sahaja.

Datuk Roosme binti Hamzah: *For this time...*

Tuan Loke Siew Fook: *First two*.

Datuk Roosme binti Hamzah: Apa-apa memorandum yang semua orang beri, kita sama juga proses, ada CD. Itu dalam proses. Akan tetapi yang kita kata, yang ini kita tidak hendak buat CD sebab itu sebenar-benarnya orang-orang yang datang dan juga perkara yang dibangkitkan. SPR *has set* berdasarkan kepada Jawatankuasa-jawatankuasa itu, *last week* dan dia bangkitkan

Tuan Pengerusi: Format, format. Macam format yang dahulu?

Datuk Roosme binti Hamzah: *Yes*. Yang Tuan Pengerusi arahkan setiap *after public hearing*, SPR *has sat together with all the officers'* yang setiap Jawatankuasa...

Tuan Pengerusi: Hanya memastikan tidak ada nama - *Yes they are complete*.

Datuk Roosme binti Hamzah: Yang senarai nama yang ada dalam ini. Laporan Prosiding *will be in terms of CD* dan juga *all those are part and parcel of this*. Hanya yang kita bincang hari itu. Sebab *this one is quite thick in terms of...*

Tuan Pengerusi: *This is for every public hearing?*

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, *because last session* Tuan Pengerusi, kita punya...

Tuan Pengerusi: Siapa bangkit, apa isu dan ulasan.

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya. *Last session*, kita cuba *tabulate* kan *but then there was so thick*. So kita kata, *that is why* ini kita jadikan satu buku tetapi namanya Lampiran I dan kita namakan isu-isu yang dibangkitkan dalam sesuatu pendengaran awam.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Maksud saya oleh kerana kita hendak membukukan satu dokumen yang penting untuk masa depan, satu dokumen rasmi Parlimen, ia harus melibatkan semua pendengaran awam.

Tuan Pengerusi: Yes.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Secara *totality* nya.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi yang dua itu sudah...

Datuk Roosme binti Hamzah: Pendengaran awam yang lepas, sudah ada dalam ini, Yang Berhormat. Kalau Yang Berhormat hendak masukkan bersama-sama, kita boleh masukkan *because it is the same*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Okey. Cuma dokumen yang baru ini kita pecahkan ikut Jawatankuasa, bukan? Isu.

Datuk Roosme binti Hamzah: Hari itu sama juga. *The other time was* isu-isu pendengaran awam. *Then*, kita letakkan juga isu-isu, Jawatankuasa meneliti undang-undang apa - *it is the same*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Okey, maknanya kalau formatnya sama saya cadangkan dibukukan bersama. Kalau tidak... [Disampuk] satu sekali sebab *this is the final report to Parliament*.

Tuan Pengerusi: ...*And the first two as well?*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Ya.

Datuk Roosme binti Hamzah: *That mean*, ambil balik yang ini...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Semua.

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya. *It is up to Jawatankuasa*. *We were thinking it is just actually duplicating already what we have tabled to Dewan*. So, dalam kita punya *when we were discussing*, kita kata tidak mengapa, yang ini kita sudah ada. Kita ambil yang *all* yang kita belum laporkan ke Dewan dan kita masukkan sebagai satu lampiran. Akan tetapi terpulang kepada Jawatankuasa. Kalau kita hendak, kita ambil *copy* ini...

Tuan Pengerusi: *I think for the purpose because* mereka hendak pegang buku ini, *make it* satu complete lah.

Datuk Roosme binti Hamzah: *It is going to be voluminous* lah sedikit yang ini. *The things is we thought it should be in terms of a book because* kalau CD, kalau orang hendak buka, dia tidak nampak.

Akan tetapi hari itu, kita *manage to put* dalam buku itu bersekali *in the book but we saw it was voluminous, so I said that's mean it should be in separate book* kita buat macam ini *together...* [Menunjukkan contoh buku] *One is main* laporan, lampiran *is these issues* yang dibangkitkan *with the different cover. So that people know that these are the issue that has been brought.*

Tuan Pengerusi: *This is okay.* Kita buat sekali juga dan *we can split them.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Bawa balik yang ini.

Tuan Pengerusi: *Split the* pendengaran awam, *first two* dan pendengaran awam yang bahagian kedua itu yang belum lagi *given to the public.* So, satu buku. Senang barangkali untuk orang *research.*

Datuk Roosme binti Hamzah: So, dalam ini kita sebut perkara-perkara yang - tajuk. Mungkin *as we go along,* dalam kita punya *main* pun kita katakanlah yang isu-isu *all the public hearings.*

Tuan Pengerusi: *Yes.* So dalam buku mana tau ada *scholar* mahu tahu daripada dia cari *but very tebal, you know.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, tebal.

Tuan Pengerusi: *But for the purpose we still produce the CD version.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, *of course.* *The producing the CD version* memang kita buat. Hanya *we were concern the other day...*

Tuan Pengerusi: *Volume* lah.

Datuk Roosme binti Hamzah: *That time when we had for the first report, we had it in.*

Tuan Pengerusi: *Yes, yes.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *But then we said if we have this in,* kita hendak lihat syor Jawatankuasa hujung sangat. Baik kita *compile it* lagi senang orang *retrieve.* *At the same time* yang syor itu *clearly is there* untuk dilihat. *We have discussed it at length,* Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: So, dua bahagian: Bahagian 'A', Pendengaran Awam yang dua itu yang sudah pun dilaporkan; dan, Bahagian 'B' adalah daripada empat lagi itu. Bukukan so, scholar akan baca *and so forth.* *On top of that, it is word for word in Hansard, this is only the analisis.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *All the* laporan-laporan prosiding *will also be in...*

Tuan Pengerusi: *For every meetings?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *For every meetings.*

Tuan Pengerusi: *So then the public has – we are access there.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Because every time that we put there, we have also put it in the website.*

Tuan Pengerusi: *Yes, sure.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *And remember that certain people who came along that can pick up whatever that we have decided.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *So, okey. The outline maybe just update dari cadangan tadi. Then lampiran will be dua: the Hansard, this is dalam bentuk buku, as well as CD. Hansard dalam bentuk CD dan semua papers submission dalam semua itu. Semua paper submissions itu dalam bentuk CD.*

■1650

Datuk Roosme binti Hamzah: *Yes. Itu dalam proses lagi.*

Tuan Pengerusi: *So, tiga kategori, tiga CD semua. Then, finally the report proper. Okey. So, maybe the outline kalau boleh you finalize esok. Then, selepas hari ini di mana I will go around by Jawatankuasa. What do you want in, we can attract, kita akan dapatkan consensus. Okey, masuk senarai 'A'.*

Then Thursday, because most laporan sudah dalam bentuk macam laporan last time, hanya wording for refinement and so forth. Maybe Thursday we can go through the section on rekomendasi, cadangan dan syor-syor, boleh? Then the whole afternoon. Esok tidak ada meeting kecuali pegawai-pegawai. Then, Thursday is looking at the wording already. We still have another week kan?... [Ketawa]

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli [Kuala Krai]: *Tuan Pengerusi, bagaimana cadangannya Tuan Pengerusi dalam wording ataupun format. Syor-syor ini. Syor-syor yang kita putus bersama dan..*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Sekarang ini...*

Tuan Pengerusi: *Ya, bagaimana syor-syor yang kita putus bersama.*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *Macam mana syor ini kita dapat putus bersama?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Saya rasa kita bangkitkan dan apa yang kita hendak...*

Tuan Pengerusi: *Pandangan dan syor-syor awal Jawatankuasa itu dululah.*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *Ya.*

Tuan Pengerusi: *So, gunakan standard yang digunakan sebelum inilah.*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *How do you suggest cara kita come to the syor? Kita undikah, kita consensuskah?*

Tuan Pengerusi: *Today I am going to jawatankuasa by jawatankuasa. What are you recommending? If you say agree, senarai 'A' lah senang. Akan tetapi I suggest that senarai 'A' pun immediate. Walaupun jangka pendek, jangka panjang. Some I think long term, constitutional delineation. Kalau kamu hendak propose proportionate mixture untuk study long term, I think that is under long term but, we agree so, I go by Jawatankuasa-jawatankuasa Kecil, the new report.*

Macam kami punya, *we have seven. I do not know how many there is. Then we say, 'Okey, accept'. Then the wording, ambil daripada yang telah disediakan dan put it together, with some refinements. Then we meet, I think after Thursday pun masih lagi satu, dua kali lagi lah.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Would it also be possible for instance, at this juncture apabila setiap Jawatankuasa Kecil to deliberate and then daripada situ kita putuskan apa yang the main Jawatankuasa hendak decide. Within this ataupun we have to sit again?*

Tuan Pengerusi: *By today we should finish what other ongoing issues.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Siap and then could we also pick out...*

Tuan Pengerusi: *Then, we are going to meet, how you put it together, will be based on...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Because right now, what is the most important is, what the Jawatankuasa Kecil wants to table and out of the Jawatankuasa Kecil punya tabulation, what is the main Jawatankuasa would, maaf. Ahli-ahli Majlis, Ahli-ahli Yang Berhormat, masalah di hadapan Majlis. Which one kita hendak putuskan?*

Tuan Pengerusi: *I want that to putuskan today.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Okey, putuskan today. Which katalah indelible ink, apa, everybody setuju?... Setuju. Then we put in deliberation.*

Tuan Loke Siew Fook: *Tuan Pengerusi, soalan. Firstly, kita belum dapat lagi draf laporan Jawatankuasa Kecil daripada jawatankuasa lain. Belum dapat salinan.*

Tuan Pengerusi: *Belum bagi kah?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Belum diedarkan.*

Tuan Loke Siew Fook: *Itu belum diedarkan. Oleh sebab kita perlukan masa untuk go through semua syor-syor daripada Jawatankuasa Kecil lain sebab kita tidak tahu apa cadangan daripada Jawatankuasa Kecil lain. Itu yang pertama. Saya rasa...*

Tuan Pengerusi: *Itulah saya minta laporan daripada Pengerusi.*

Tuan Loke Siew Fook: *Tuan Pengerusi, saya rasa pada hari ini...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Tuan Pengerusi, just untuk makluman. Hari itu apabila kita terima ianya dalam bentuk various forms. So, what happened was, on Friday we sat with all the SPR punya jawatan-jawatankuasa kecil yang ada, so setiausaha masing-masing sudah updatekan bagi setiap jawatankuasa kecil itu. Kita akan edarkan, setiap Pengerusi semak balik whether perkara yang disebut itu betul, tidak betul and amend accordingly. This is what we have come out with. Setiap jawatankuasa punya itu. Ini yang mana? Ini untuk semuakah apa, is it the same? Sekejap ya.*

Tuan Pengerusi: *I only saw tiga sebelum. I did not see- I saw SPR, I saw legal.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Minta mereka fotostat semua, ini apa? Okey, fotostat kejam. Tuan Pengerusi, sekejap ya. I fotostat this one sekejap. One minute. Edarkan untuk setiap.*

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi, saya rasa *it is quite impossible* untuk kita buat keputusan terhadap jawatankuasa kecil yang lain sebab kita tidak ada draf itu.

Datuk Roosme binti Hamzah: Tidak apa, kejap lagi Yang Berhormat *because, we have spent quite sometime. All the* setiausaha *of the main* jawatankuasa, hari itu ada yang bagi kata setiausaha mereka, yang ini belum *update*, ini tidak *update*, ayat tidak betul, *this one* dalam bentuk borang, *was not standardize. So, we met Friday, all* setiausaha *of all the* jawatankuasa kecil *and then we try to standardize it, put it all* macam report form, *with* ayat-ayat.

So, today all the Pengerusi semak dahulu *whether* yang sebutan dalam apa yang telah *diedit* atau diperbetulkan oleh setiausaha-setiausaha jawatankuasa kecil ini betulkah, tidak. *Then* sebutlah dalam mesyuarat ini. *Then*, barulah jawatankuasa induk nanti memutuskan perkara-perkara yang berkaitan. *Give me a few minutes* Tuan Pengerusi, *for them to just highlight.*

Tuan Pengerusi: Akan tetapi okey, *we need that one to be done. Of course, I think* Yang Berhormat Rasah punya *is that they did not have the time to* baca jawatankuasa lain punya.

Datuk Roosme binti Hamzah: Tidak apa. *We will be giving everything to everybody.* Semua jawatankuasa

Tuan Loke Siew Fook: Tidak, maksud saya. Tuan Pengerusi, maksud saya ialah hari ini kita jangan buat keputusan dulu sebab kalau boleh ditundakan hari Khamis supaya kita boleh baca cadangan-cadangan daripada jawatankuasa kecil lain. Mungkin kita ada pandangan lain.

Datuk Roosme binti Hamzah: Yang Berhormat, dalam mesyuarat ini, katalah Tuan Pengerusi baca Tuan Pengerusi punya. *We read for each.*

Tuan Pengerusi: *I will also ask the chairman to summarize the report. How many topics?* Macam kita punya, tujuh. *The details* kita baca *Thursday*. Akan tetapi *the* tajuk *at least* ini kepala-kepala masuk dulu *and then they put together. Next Thursday...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Now it is already put together.* Hanya Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: *No, I do not think so.* Masih satu-satu.

Datuk Roosme binti Hamzah: Ya, ya. *Some* yang Tuan Pengerusi *updated the latest is not it? That is why, now we will take the latest* macam Jawatankuasa Pemilih ini, *updatekan and then*, yang lain-lain itu *we have done that Friday. So,* Pengerusi-Pengerusi *check* dulu *whether it is correct or not*, macam undang-undangan.

Encik Azhar *has checked most of it.* Dia *update*, dia *improve* dan dia perkemaskan lagi. *So, it is already there. So,* hanya Pengerusi-Pengerusi *check* balik apa yang telah dibuat oleh setiausaha-setiausaha jawatankuasa kecil ini *and then*, kita bawa kepada mesyuarat hari ini Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi *I do not think it is required, because the details you may-* memang setiap laporan jawatankuasa kecil boleh masuk *anyway.*

Whether we are going to take it into the main, is not sure yet. So, that is why from there, if hari ini kita boleh pilih what goes into senarai 'A', what goes into senarai 'B', then the next two days baru masukkan the details untuk kita bincang for Thursday. Which is the wording sudah. Tajuk sudah dipersetujui.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Tuan Pengerusi, whatever that we are going to present to all Members is a complete list of all the jawatankuasa punya. Bukan Jawatankuasa Pemilih, no. Bukan Jawatankuasa for each one. Kita bagi semualah supaya semua boleh baca ataupun hendak sebut dalam mesyuarat ini pun boleh. Then only we decide apa yang hendak dibawa masukkan.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Apa yang dimaksudkan oleh Yang Berhormat Alor Gajah dan Yang Berhormat Rasah.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Timing.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Setiausaha akan serahkan semua laporan jawatankuasa kecil.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *For all.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Kita hanya perlukan masa untuk baca teliti sebelum yang dicadangkan oleh Tuan Pengerusi. Then we decide yang mana boleh ada consensus, yang mana tidak ada konsensus.*

How do we achieve this kalau kita tidak diberikan ample time to go through specific recommendations sebagai jawatankuasa kecil? Jadi, kalau boleh kita bentangkan dulu kesemua laporan kepada semua ahli jawatankuasa. Give us 24 hours to go through. So, Thursday kita start awal sedikit. Then kita pilih, mana yang boleh ada consensus, mana yang tidak ada konsensus. Then, kita go into more details.

Tuan Pengerusi: *Okey.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *...Akan tetapi Tuan Pengerusi, as a chairman then we present the data. So, we can generalize...*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *Tuan Pengerusi, I think the report is the responsibility of the whole group. So, we cannot tell the people this is not my committee. Jadi, I think that is why we go through, maybe make some amendmenkah, correctionkah.*

■1700

Datuk Roosme binti Hamzah: *Just to also share. There are certain issues which are duplicating pun ada lah. Setiap jawatankuasa itu mungkin berbangkit di Jawatankuasa Undang-undang, at the same time Jawatankuasa Memperkukuh. So Jawatankuasa Induk akan nanti memutuskan. Just to highlight.*

Tuan Pengerusi: *Okay, no problem. No problem. So, do you still want to process or you want to read the whole thing first?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Ataupun Tuan Pengerusi hendak baca Tuan Pengerusi punya dahulu?*

Tuan Pengerusi: *I start with ours* lah. Yang Berhormat Rasah... *[Ketawa]*

Tan Sri Datuk Dr. Fong Chan Onn: *No need to read* lah. *Men talk only.*

Tuan Pengerusi: *Yes, that right. I just - either Rasah table or I table.* Kami ada tujuh. Yang Berhormat Rasah hendak bentangkan? *Okay we spend little time in my room yesterday. So, we have gone through this.* Kami ada tujuh, seperti mana hasil daripada yang dibangkitkan oleh pendengaran-pendengaran awam dan semua *Committee*.

Pertama - pelaksanaan pembersihan daftar pemilih. Dalam pandangan kita, satu ini hendaklah satu yang berterusan. Okey dan kami laporkan apa yang telah dibuat oleh MIMOS termasuk melaporkan *out of the work by* MIMOS itu, kita kena pasti tidak ada *duplicate*. Hanya ada dua perkara, satu ini tentera dan seperti mana kita dilaporkan tentang polis itu mesti ada jumlah. Nanti kita akan dapatkan jumlah berapa ratus lagi itu yang belum meng*update* dan yang kita minta dua alamat itu. Dua IC, satu 12 angka dan juga kad tentera. Itu satu yang belum kemas. Akan tetapi *by I think tonight, they will know the exact figure* berapa lagi yang belum siap.

Itu kami mengatakan bahawa itu haruslah - kami beri 60 hari untuk menyelesaikan. Yang Berhormat Rasah kata *too long - 30 days*. Akan tetapi some di perbatasan, *some serving overseas, so to finish the last 1,000* begitu *less than that actually. Give me the latest figure* tentera dan polis yang belum sempurna *update* kad ataupun dengan itu memiliki dua kad. *Can we get some figures for the purpose of final report?*

SAC Dato' A. Rahman Ahmad [Penolong Pengarah Urus Setia Bukit Aman, PDRM]: Tuan Pengerusi, bagi polis Tuan Pengerusi, *figure* kita ialah 420 orang yang masih lagi belum.

Tuan Pengerusi: Ada 420 orang?

SAC Dato' A. Rahman Ahmad: Ya, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Tentera?

Mejar Ali Puad Ahmad [Pengurus ICT, Kementerian Pertahanan]: Tuan Pengerusi, yang lepas kita ada 653 orang yang belum selesai. So kita sudah selesai 173 orang, so baki sekarang ini ada lagi 480 orang. Kebanyakannya setelah kita semak rupanya mereka ini *serving overseas*. Termasuk UN *Mission* dan juga dekat kedutaan-kedutaan dan sambung belajar lah.

Tuan Pengerusi: So, dengan ini 60 hari *too long already*, boleh habis?

Mejar Ali Puad Ahmad: Saya rasa kita boleh selesaikan dalam tempoh itu.

Tuan Pengerusi: Dalam?

Mejar Ali Puad Ahmad: Dalam tempoh 60 hari yang di bagi itu kita akan selesaikan.

Tuan Pengerusi: Dua bulan. *They say they need time, some di perbatasan and some overseas. No, because election will be in the 60 days time is it? Okay then* satu persoalan hasil daripada itu iaitu yang banyak orang dalam satu alamat. *Okay* kami telah *go through a lot of time* ini dan yang terkini *is still - they going to give us the latest figure by tonight*. Akan tetapi kalau ikut laporan di sini *as of yesterday*, yang 100 ke atas alamat berapa banyakkah?

Datuk Abdul Wahab Abdullah [CEO, MIMOS]: Tuan Pengerusi, *the number is 325* lebih 100 dan lebih pada 50...

Tuan Pengerusi: Lebih berapa, berapa?

Datuk Abdul Wahab Abdullah: Jumlah 325 alamat dan lebih daripada 50 adalah 938.

Tuan Pengerusi: *Okay, so we focus on this because the major concern. Because we see 20 to 30 itu is quite normal. Not normal but in most cases to be justified. Address* alamat lebih sepuluh orang itu amat *genuine. My kampung actually* Tambunan, kami sepuluh adik-beradik semua jantan, beranak pun kuat *so* pakai alamat kampung, tiada alamat rumah itu dekat 70 tetapi *genuine. Some have* pindah tetapi *some maintain* mengundi di Tambunan. *So we have decided to focus 50 and above and 100 and above and look at the trend*. Kami sudah buka yang kampung punya kalau macam di Sabah di Belaga, *100% people will know each other* walaupun dalam satu kampung itu 600 *because* dia pakai satu kampung di Belaga. *You see. So* kalau sebelah perbukitanlah.

Datuk Alexander Nanta Linggi [Kapit]: Kalau di Sarawak sama juga.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi, saya hendak masuk sedikit dalam perkara yang Tuan Pengerusi bangkitkan ini iaitu pembersihan daftar pemilih. Secara khususnya sub-topik tentang pembersihan daftar pemilih bagi alamat yang mempunyai terlalu ramai pemilih berdaftar. Saya kira dalam menyiapkan laporan yang terakhir ini, kita hendak tahu juga komitmen daripada SPR apakah langkah-langkah yang diambil untuk membersihkan daftar pemilih. Kalau tidak, cadangan-cadangan yang kita kemukakan ini tidak akan memberikan sebarang kesan yang positif, kalau ianya tidak disusuli dengan tindakan yang proaktif. Sebagai contohnya, beberapa bulan yang lalu apabila SPR bangkitkan tentang 42,000 pemilih yang diragui yang telah pun dipamerkan kepada awam selama hampir tiga bulan. Kemudian SPR bersetuju untuk mengeluarkan nama-nama mereka daripada daftar pemilih induk. Akan tetapi apakah tindakan yang diambil sehingga hari ini. Belum lagi. Itu yang pertama, Tuan Pengerusi.

Yang kedua begitu juga dengan senarai yang dikeluarkan oleh MIMOS. Oleh kerana SPR sebelum ini mengambil usaha mengatakan mereka membersihkan daftar pemilih secara berterusan tetapi mengapa tidak terkesan perkara-perkara seperti ini. Kalau MIMOS boleh mengesan dalam tempoh yang begitu singkat, saya percaya SPR juga setelah diwujudkan puluhan tahun mampu membersihkan daftar pemilih tetapi ini juga tidak berlaku.

Bagi senarai yang dikeluarkan oleh MIMOS sebanyak 79,000 ini alamat yang digunakan oleh 100 pemilih bagi satu rumah belum masuk lagi yang di antara 50 hingga 100 yang Tuan Pengerusi sebutkan tadi. Jadi ia mungkin mencecah ratusan ribu pemilih yang diragui. Jadi inilah yang menjadikan rasa kecewanya kerana tidak ada usaha bersungguh-sungguh untuk membersihkan. Sebagai contoh di muka surat 6, Tuan Pengerusi, Gombak sahaja jumlah pemilih yang menggunakan alamat yang sama lebih daripada 100 orang ada 1,017 dan tidak ada alamat.

Saya faham kalau di Tambunan ataupun mungkin di Belaga, tetapi Gombak setiap rumah ada lot, setiap rumah ada nombor, ada jalan, ada taman – 1,017 tidak ada alamat. *I mean how do I except role* yang begini? Ini yang kita bahaskan sudah enam bulan. Jadi kita hendak tahu juga sebelum kita siapkan laporan yang terakhir ini, apakah komitmen SPR untuk membersihkan daftar pemilih. Sebab kalau tidak rakyat akan tolak keputusan pilihan raya yang akan datang sekiranya daftar pemilih yang digunakan itu daftar pemilih yang kotor dan tidak bersih. Ini bukan tuduhan atau dakwaan yang tidak berasas. Kita setuju untuk melantik MIMOS sebagai satu badan yang agak bebas dan profesional untuk membantu dan dalam masa yang singkat MIMOS telah mengesan perkara-perkara ini.

■1710

Mengapa SPR tidak mewujudkan satu sistem yang lebih efektif untuk mengesan perkara-perkara ini? Oleh sebab MIMOS telah membantu mengesan, jadi kita hendak tahu apa langkah SPR untuk membersihkan ini? Apakah hendak membiarkan ini sehingga selesai PSC, selesai perbahasan? Jadi, apakah langkah penambahbaikan untuk membantu ini?

Tuan Pengerusi: Okey. Itu sebenarnya sebahagian termasuk di dalam cadangan kita untuk pihak SPR. Bagi yang tentera ini, belum masuk yang perihal bertindih alamat ini. Memang kami akui bahawa ada beberapa sebab ini terjadi:

- (i) Alamat tidak sempurna sebab barangkali dia daftar dahulu itu sudah lama sudah;
- (ii) Kita bilang terlampau umum seperti rumah kampung, rumah pangsa, rumah panjang. Akan tetapi ini lebih relevan kalau di Sabah, Sarawak dan luar bandar; dan
- (iii) Pendaftaran pemilih dikongsi seperti alamat asal kelahiran yang tidak dipinda.

Akan tetapi ada yang terminologi, *point* ini, alamat pendaftaran pinjaman ini. Di sini yang mengikut disyaki. Kami cadangkan dua perkara:

- (i) soal pembersihan ini hendaklah berterusan. *We are suggesting actually multi parties system within* di bawah Suruhanjaya atau pun kalau boleh di bawah Parlimen. *So, otherwise continue this kind of work. This is professional work to help;* dan
- (ii) MIMOS *return the database back to SPR.*

Kalau di kalangan dua agensi sahaja ini saya rasa tidak akan selesai. Lagipun lebih banyak— *So, kita mahu fikir. Satu, Jawatankuasa berterusan yang terbuka kepada awam, scrutiny seperti di dalam. Itu satu dari segi ini. We can rope in, it can be inter party within SPR to meet twice a year for instance, jawatankuasa tetap di situ, all parties to scrutinize.*

Kedua, yang kira-kira 120,000 ini kerana yang 50 dan 100 ke atas *is about* 120,000 kalau kira yang belum masuk lagi yang 50 ke bawah itu. *This one, we want to propose satu langkah open to public but then, they say you* tidak boleh pameran. Akan tetapi kami bilang yang 42,000 dahulu, *how did you* pameran? *They say, they have to bend the rules a bit. We thought open it to the public to beri mereka update mereka punya alamat. Ada satu cadangan lagi, link dengan JPN and find the name of these guys.* MIMOS boleh bantu itu *and put in the alamat of that guy,* kalau alamat dia di dalam *locality* itu. *It is because* barangkali alamat sudah pindah, dia masih sana, gunakan alamat itu *and then the rest* tolak itu, *I think for public display.* Akan tetapi kalau kamu bilang perundangan tidak membenarkan *public display and then we have to ask the heaven what else we can do.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi, saya menyambut saranan Tuan Pengerusi. Kalau SPR mendakwa tidak boleh buat *public display,* kita hendak tahu juga peruntukan mana yang menghalang perkara itu. Ini kerana yang 42,000 itu SPR buat *public display...* [Disampuk] Tidak buat? Buat bukan? SPR yang buat. Jadi, tidak konsisten. Jadi, bagaimana SPR hendak yakinkan kami dalam PSC ini. *You are serious about it.* Ada masa *you* boleh buat *public display,* ada masa *you* kata tidak boleh. Itu jelas. Pertama.

Kedua, setelah buat *public display,* peringkat awal dahulu kata, *“Okey, kita tidak ada kuasa untuk mengeluarkan nama.”* Akan tetapi SPR juga beritahu setelah *public display,* maka tidak ada yang tampil kita boleh *remove* 42,000 nama. Tidak konsisten juga. Rumah ibu saya, bila ada 11 pengundi, ada Cina, ada India, ada Melayu, Pengerusi SPR sendiri maklumkan dalam mesyuarat di sini mengatakan, *“Okey, kami sudah keluarkanlah nama-nama Cina dan India itu.”* Boleh pula. Jadi, saya tidak tahulah peruntukan mana yang digunakan. Tidak konsisten Tuan Pengerusi.

Oleh sebab itu, saya tidak tahulah *recommendations* ini apakah benar-benar akan dilaksanakan. Kalau benda *basic* ini okeylah, yang saranan Tuan Pengerusi, kita hendak buat suruhanjaya. Okey. Itu boleh kita cadangkan. Akan tetapi benda yang sudah ada hadapan kita sekarang ini dengan bantuan MIMOS, ratusan ribu. Hendak buat apa sekarang ini?

Tidak akan hendak tunggu lagi Suruhanjaya untuk teliti. Jadi, saya setuju dengan Tuan Pengerusi, cuma kita hendak..., apakah bentuk tindakan yang perlu diambil sekarang atas nama PSC untuk kita buat *recommendations* kepada Parlimen.

Tuan Pengerusi: Itu dari segi kami itu tiga cadangan. Cuba respons yang terkini daripada pihak SPR walaupun *so, that at least, we are putting in things that we are going to add.*

Encik Harun Che Su [Timbalan Setiausaha (Penyelidikan) SPR]: Tuan Pengerusi, untuk menjawab soalan Yang Berhormat Azmin. Kalau ditanya dari segi komitmen, saya berani katakan komitmen 100%. Cuma masalahnya sekarang, kapasiti SPR, kami membawa data-data 50 tahun yang lalu sehingga 2002. Apabila kita menggunakan Sistem ALIS, baru kita nampak banyak yang tepat. Sebelum itu banyak sangat yang kita *inherited* sampai sekarang. Jadi, dengan kata lain, kami berkehendakkan kepada kerjasama semua pihak. Kalau Yang Berhormat Azmin ada data, datang. Yang Berhormat Loke pernah datang. Jadi, kami akan bertindak kepada apa yang dijumpai oleh pihak luar dan juga pihak dalaman SPR sendiri. Ini *sincerely* saya cakap, dengan suci hati, dengan hati yang bersih. Maknanya, kami mengalu-alukan sekiranya terjumpa apa-apa fakta yang agak silap, bertindih dan sebagainya, laporkan, serta-merta kami buat tindakan.

Saya ada pegawai ICT saya, Pengarah ICT dan juga dua tiga orang lagi pegawai yang memangnya apabila Yang Berhormat Loke datang dahulu dengan buku yang tebal itu, menyebabkan saya terus, dan hasil sudah dilaporkan bagaimana kedudukan yang bilamana kita dapat fakta yang boleh dibetulkan, kita betulkan dan yang mana tidak boleh, yang berkaitan dengan undang-undang, itu kita akan rujuk pula kepada Penasihat Undang-undang.

Berkaitan yang 42,000 untuk maklumat Yang Berhormat Azmin, dahulu dalam Mesyuarat PSC kalau dilihat pada Hansard, ada pendapat yang minta supaya dikaji balik, jangan dikeluarkan. Minta tolong kita kaji balik, dalam Hansard ada ditimbulkan. Berdasarkan kepada teguran tersebut, SPR memikir balik. Betul juga. Nanti kalau apa-apa terjadi, bagaimana kedudukan dari segi undang-undang. Maka itu, kami sedang membuat kajian untuk kenal pasti 100% di mana mereka ini berada, apa kedudukan sebalik 42,000 ini. Ini komitmen SPR. Begitu juga dengan hasil daripada dapatan MIMOS. Kami akan mengambil tindakan untuk menyiasat ke lapangan, *on the ground. Insya-Allah* perkara ini akan kita *reduce* sedikit demi sedikit.

Tuan Pengerusi: *So*, tiga cadangan itu, *explanatory* punya respons daripada pihak SPR. Satu, yang polis dengan itu kita katakan dalam tempoh 60 hari. Satu, cadangan yang kedua di sini, usaha yang diadakan dengan bantuan MIMOS ini bagus kita institusikan di peringkat SPR termasuk penubuhan satu jawatankuasa *inter party* di situ untuk membantu membersihkan. *I think that can be done by the Commission.*

Ketiga ini, kami *still want to...*, iaitu minta JPN dengan SPR memasukkan alamat yang dalam *locality* itu berasaskan kepada data mereka. Mana yang lebihan itu, *open for display*.

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi, respons sedikit kepada komitmen daripada SPR. Kita menyambut baik. Saya boleh terima apa yang dikatakan tadi, memang kita tidak menafikan mungkin ada alamat daripada dahulu-dahulu yang tidak ada alamat penuh dan sebagainya, yang *inherited*. Itu yang pertama. Memang ada mungkin benda itu mungkin daripada fakta sejarah yang daripada dahulu. Akan tetapi kita tidak boleh menafikan juga ada yang mungkin secara konsisten *planted*. Itu kita tidak boleh menafikan kemungkinan berlaku itu. Akan tetapi apa yang ada di hadapan kita sekarang ialah fakta yang telah ditemukan oleh MIMOS iaitu ada berpuluh ribu nama pengundi, mungkin ratusan ribu, yang tidak ada alamat. Jadi, apa yang kita syorkan untuk dilakukan ialah kita hendak kalau dibenarkan didaftarkan semula atau *display* nama-nama ini supaya kita hendak cari atau pun hendak *update* alamat-alamat ini. Mungkin ia berpuluh tahun tetapi tujuan PSC ini ialah supaya kita *update* dan bersihkan.

Kita harap ialah SPR mencari formula bagaimana kita boleh perbaiki nama-nama ini dan bukannya mengatakan bahawa oleh sebab peruntukan undang-undang sekarang ini tidak membenarkan nama ini dikeluarkan, maka tidak boleh dilakukan apa-apa. Itu sahaja komitmen yang kita minta daripada SPR untuk cari formula yang terbaik bagaimana kita boleh *update* nama-nama ini. Okey.

Tuan Pengerusi: So, dalam laporan itu kita akan *the final wording* supaya komitmen ditunjukkan atau dijalankan untuk membersihkan keseluruhannya, semua yang telah pun dibangkitkan melalui kajian MIMOS itu sendiri.

■1720

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi, bagi membantu proses pembersihan ini saya hendak dapat penjelasan oleh SPR, boleh *display* atau tidak boleh *display*?

Tuan Pengerusi: Ya, sila *Council*.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff [Penasihat Undang-undang SPR]: Tuan Pengerusi, undang-undang tidak menghendaki benda-benda ini dipamerkan. Jadi tidak menghendaki, apabila kita pameran dan kita potong nama itu, itu bahaya. Akan tetapi, jika dipamerkan atas usaha inisiatif bagi mendapatkan maklumat tidak ada salahnya tetapi atas informasi yang kita *display* itu kita potong nama itu bahayalah. Ini kerana ia melibatkan hak seseorang itu *because* undang-undang hanya membenarkan nama daftar pemilih tamat sahaja dipamerkan dan untuk di bantah dan dituntut ya.

Bagi Daftar Induk pula, nama yang boleh dipotong adalah nama yang meninggal dunia ataupun hilang kewarganegaraan. Dua jenis sahaja *other than that* tidak boleh.

Apa yang SPR buat apabila didapati terlalu ramai nama, cadangannya ialah untuk memaklumkan kepada *public* dapat *feedback*. Akan tetapi, sekiranya *feedback* itu melibatkan kesan yang tidak boleh dipastikan hingga kita memotong nama, tindakan itu salah dari sisi undang-undang kerana *once* nama ada di dalam itu, kalau ia tidak jatuh di bawah sebab-sebab di mana ia dipotong kita tidak boleh potong *other than that reason*. *That would be very risky* lah dan salah dari segi undang-undang.

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi, maksudnya boleh *display* kalau untuk setakat hendak tunjukkan atau meminta orang itu datang *update* ataupun untuk pemeriksaan orang awam boleh *display* ya.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Ini tiada dalam undang-undang, tetapi sekiranya mahu dibuat *is not against the law but be careful...*

Tuan Loke Siew Fook: *It is possible* lah?

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: *It is possible, that's why* SPR buat tetapi *make sure that* keputusan ataupun maklum balas daripada orang ramai itu. Ia macam ini ya Tuan Pengerusi, contohnya, macam kita buat di mahkamah *if we have the provision in law now, but we don't have that*. Contohnya, penyerahan ganti. Kalau kita kata kita letakkan di hadapan rumahnya dan kita pos sahaja dua caranya itu *if within 40 days* tidak ada itu, *is assume to be served*. Begini juga kalau kita ada satu peruntukan bahawa apabila nama ini telah di pamerkan untuk tempoh dua minggu dan jika tidak ada apa-apa maklum balas kalau undang-undang itu membenarkan SPR memotong nama atas alasan itu dengan syarat boleh masukkan semula mungkinlah boleh. Akan tetapi, tidak ada peruntukan sedemikian.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Itu yang saya kira salah satu saranan dalam Jawatankuasa seperti ini. Kalau SPR boleh membantu memberitahu ada keperluan untuk menguatkuasakan ataupun buat pindaan ataupun mengenakan satu undang-undang peraturan, cadangan itu harus dikemukakan jadi boleh kita *support* cadangan itu, itu yang pertama. Kedua ini yang disebut oleh saudara Azhar ialah tadi ialah soal ialah inilah saya bukanlah peguam tetapi ini soal bacaan peruntukannya. Maknanya, tidak mengehendaki SPR untuk pamer tetapi bolehlah pamer. Sekiranya ada kes-kes khas seperti ini. Bagi kepentingan negara dan kepentingan SPR saya ingat dibolehkan. Baik.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Kita akan cuba mengubah keseluruhan *regulation* ini sebab banyak kelemahan ya. Dalam proses sedang kita sedang buat *the whole thing*. Salah satu cadangan yang saya cadangkan adalah sekiranya masalah yang SPR sering hadapi tetapi tidak boleh potong kerana undang-undang tidak membenarkan *we should have that kind of provision* ya. Itu untuk makluman kita akan ke arah itu.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Okey, dan soalan susulan bagaimana yang nama-nama pengundi Cina dan India dalam rumah emak saya itu boleh dipotong?

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Itu tidak potong Yang Berhormat, itu kita panggil mereka untuk tukar alamat, dia datang untuk memohon. Dia macam itu *the only way is for that person to change the address*. Fasal itu kita boleh tukar kerana dia sendiri yang tampil untuk tukar *then* kita boleh potong nama dia di alamat asal.

Tuan Pengerusi: *Then* okey.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Bolehkah tidak pada ketika itu SPR patut bertanya menjadi satu kesalahan ia menggunakan alamat palsu sebelum itu menggunakan alamat nombor 1E Kampung Klang Gate.

Tuan Pengerusi: Masukkan itu dalam ucapan sini.

Encik Harun Che Su: Sebenarnya dalam surat khabar itu sudah keluar cerita itu Yang Berhormat. Di mana tersilap lokaliti dua terlalu dekat sangat alamat itu bertindih sampaikan posmen hendak hantar surat ke rumah Cina itu pergi ke rumah Yang Berhormat Gombak. Sama juga ceritanya daripada rumahnya pergi sampai sana jadi benda ini kami sudah siasat memang betul-betul berlaku bahawa alamat itu menimbulkan satu kekeliruan.

Tuan Pengerusi: Nombor satu dan nombor tujuh.

Encik Harun Che Su: Itu dia.

Tuan Pengerusi: Selang satu jalan selalu itu.

Encik Harun Che Su: Jalan Klang Gate satu lagi...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Saya bantu jelaskan saya baca kenyataan Pengerusi SPR dalam temu ramah dalam Mingguan Malaysia memberitahu oleh kerana bacaan itu terlalu dekat dan mungkin posmen silap. Saya jelaskan dalam PSC juga. Dia satu kampung Klang Gate, satu lagi jalan Genting Klang. Jauh jalan kaki tidak boleh naik kereta. Jalan Genting Klang dalam Wilayah Persekutuan. Kampung Klang Gate dalam negeri Selangor. Dua negeri yang berlainan, dua daerah yang berlainan kedudukannya terlalu jauh. Mungkin tidak. Naik kereta saya ingat dalam 15 minitlah tetapi Jalan Genting Klang di dalam Wangsa Maju, Wilayah Persekutuan. Akan tetapi, tidak mengapalah cuma maknanya sekarang ini kalau kita pameran 100,000 nama ini yang tidak sepatutnya ada di dalam alamat itu dan kalau kita boleh bantu SPR dan patutnya ada usaha untuk membersihkan. Sebab macam di Gombak...

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Dia dengan rela itu tukar macam ke situ *we can do that no problem until the law is amended*. Kalau kita dapat dalam 100,000 itu dia orang tampil ke hadapan mengatakan bahawa alamat itu silap dan ingin mengubah dengan rela hati kita boleh potong dengan sendirinya...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Kalau dia tidak rela?

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Ya?

Tuan Mohamed Azmin Ali: Kalau dia tidak rela?

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: *It's an offense*lah.

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Offense*kan cuma tidak ada *enforcement* lah sekarang.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Cuma kita tidak tahu apa faktanya Yang Berhormat. Katalah macam kes yang tadi *you address* itu sebab dia sendiri *fill in the form on his own will* relied so kita tidak ada fakta. Kita tahu dia ubah dia punya alamat itu mengikut undang-undang dan kita benarkan penukaran...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Dalam laporan kami, kami hendak perketatkan itu bila tukar habis. Terima kasihlah Yang Berhormat Gombak kerana menekankan tindakan *respond* yang sebelah sana. So, tiga cadangan kami di bawah kepala itu.

I just go the rest penggunaan alamat pemastautin pada kad pengenalan sebagai alamat pendaftaran untuk menentukan bahagian pilihan raya. Ini di Sarawak punya itu, kami telah telitikan ini dalam soal penggunaan dua alamat. Akhirnya, apabila kita telitikan amat sukar untuk melaksanakan satu sahaja kerana akhirnya Perlembagaan mengatakan *it is for them to register* sendiri *and then they have to apply and then the* alamat. Jadi memang ini amat sukar *young people going to out* pekan kecil, alamat di bandar dan akhirnya satu hari memang *our concern*lah bahawa *voting pattern* akan timbul di mana *less people in the rural*.

Akan tetapi, apa-apa pun yang kita telitikan untuk dilaksanakan amat sukar. *So in a way to us* tukar alamat *just before you* hendak daftar balik pergi kampung sebab di sana you hendak mengundi *because* orang kata saya kena *tackle trouble to do that*. Jadi kalau Kuchinglah dia punya alamat *last* di IC, bila dia daftar *first time sure* dia beri di Kuching. *Very hard so that at the end of it* masing-masing tukar *address*. Parti politik *I think* ambil ahli kita dan suruh bantu daftar di mana mereka hendak berdaftar dengan perubahan kepada alamat dalam kad pengenalan dengan memanglah berserta dengan *certain circulation* yang perlu. So, Yang Berhormat Kapiti kaji ini dalam-dalam amat sukar sekali.

Okey, *fourth* berhubung kelayakan mendaftar sebagai pemilih 18 tahun tetapi belum dapat memohon. Saya sama Yang Berhormat Rasah dia mahu 18, saya mahu 20. Kami katakan cuba pra pendaftaran *20th and it becomes effective at 21*. So *SPR have to facilitate how it can be done legally*. Dia kata tidak boleh perlu ubah Perlembagaan. Begitu kah?

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Menurunkan pra pendaftaran kah Tuan Pengerusi?

Tuan Pengerusi: Daftar 20 tetapi *effective* 21.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: *The law in now is* dia kata, "*Mencapai 21 tahun masa tarikh kelayakan*". Tarikh kelayakan ditakrifkan di bawah Perlembagaan, tarikh dia memohon. *That means* kalau kita hendak memohon 20 tahun dia *against* Perkara 119.

Dia boleh mengundi *after 21 years* tidak semestinya *21 years* dia layak mengundi, tidak. Akan tetapi, mendaftar itu dia hanya layak mendaftar apabila mencapai umur 21 tahun pada tarikh dia pergi memohon. *So*, dalam perkara ini kalau kita hendak mengawalkan permohonan mereka ketika berumur 20 tahun, *so* ia adalah berlawanan dengan Perlembagaan Persekutuan.

Tuan Pengerusi: *So...*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Akan tetapi, kita boleh tolong. Kita boleh tolong dia boleh isi borang itu pada umur 20 tahun. Akan tetapi kita kuatkuasakan pada 21 tahun...

■1730

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Tarikh kelayakan itu...

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *We can ask him to take that on the date of his birthday.* Akan tetapi dia boleh *apply before that*.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: *No. Legally, it cannot be done that way. Because, kalau hendak buat secara administratively, it is obviously go against* Perlembagaan Persekutuan. Secara pentadbirannya, setahun itu hendak simpan berkemungkinan ada pelbagai masalah di situ.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Boleh pinda Perlembagaan..., boleh bukan?

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Ia punya itu adalah pinda...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Kalau SPR syorkan, pinda Perlembagaan.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Ya, pinda Perlembagaan.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Kita buat *automatic registration*.

Tuan Pengerusi: Automatik belum tetapi turun pada 20 tahun. *[Ketawa] [Disampuk]*
Eh!Janganlah.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Kita ambil *half way* lah.

Tuan Pengerusi: Orang Sabah kata, selagi belum bersih, automatik...

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: ...Bila ini?...Tidak masuk lagi...

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Yang itu lain, lain.

Tuan Pengerusi: Yang itu sudah – dalam proses. *It will be...* *[Disampuk]*.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan [Hulu Selangor]: Sabarlah.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Dr. Hatta, you are fighting...*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Itu hari bos sudah memberitahu, kata sudah *on*.

Tuan Pengerusi: *Yes. We want* begitu. Masa akan datang.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Itulah Yang Berhormat,..

Tuan Pengerusi: Dalam masa terdekat.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: ...Saya fikir kita ambil *half way*.

Tuan Pengerusi: Kalau saya pun...

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Umur 20 tahun, kita buka. Umur 21 tahun, automatik. Habislah. *Half way* lah. Serupa sahaja.

Seorang Ahli: Perlembagaanlah.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *Of course.* Kita pinda Perlembagaan. *What I am saying,* kita pinda Perlembagaan *because* kita sekarang ini, kita membolehkan orang untuk mendaftar umurnya 21 tahun. Bermakna dia 21 tahun, dia mendaftar, dia automatiklah menjadi pemilih. Okey, *so what is wrong* kalau dia berusaha datang awal sedikit, awal satu tahun, dia mendaftar. *Then* bila umurnya meningkat 21 tahun, dia automatiklah.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi, usaha mendaftar itu adalah tarikh kelayakan, definisinya umur 21 tahun, baru dia usaha itu dia boleh pilih.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Kita pindalah Perlembagaan.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Okey, saya bersetuju. Apabila hendak pinda, alang-alang pinda, pinda 18 tahun... *[Ketawa]* Umur 21 tahun, ke 18 tahun.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Ini isu lain...

Tuan Pengerusi: Beri dia selesaikan universiti dahulu, belajar, cari kerja.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Belajar dahulu, belajar dahulu.

Tuan Pengerusi: Di bawah tanggungan bapa lagi itu kalau 18 tahun bukan. *So, what about we came to this 21 years. How to facilitate, maybe have to* ubah Perlembagaan atau peraturan interpretasi bahawa dia boleh mendaftar pada 20 tahun dan kelayakannya mengundi pada 21 tahun. *So, either* peraturan ataupun *we* ubah *the* Perlembagaan.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Sekarang ini saya mohon *Commission* ubah Perlembagaan. Sama ada isu antara layak mendaftar dalam mengundi itu isu yang berbeza, Yang Berhormat.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *I think* Tuan Pengerusi, saya rasa isu itu tidak perlu Perlembagaan, *this business of indelible ink. Also it is against the* Perlembagaan, *but AG just decided, we can do it...* *[Disampuk]* No, I mean...

Tuan Pengerusi: *No, if you...*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *No. The* Perlembagaan *say, you cannot* letak *any condition before you vote, it illegible the vote. You cannot* letak *any condition and that was a big discussion. The AG said okay, we issue a regulation.*

Tuan Pengerusi: *Okay, anywhere, let it sink in.* Nanti kita lawat ini esok atau lusa. Sebelah kami sini, *still on* Jawatankuasa, *would like* daftar *or preliminary* daftar 20 tahun, layak pergi 21 tahun. Cari jalan, *how to make it possible..., make it...*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *I think* Tuan Pengerusi, saya rasa itu satu pandangan yang baik. *You* cari bagaimana kita dapat melaksanakan cadangan ini yang terbaik supaya dia mulai mendaftar apabila berumur 20 tahun dan akan mengundi apabila sahaja sampai umur 21 tahun. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: *If it means* ubah, ubahlah. Akan tetapi *we want to put that one. Allright.* Nombor 4 itu. Nombor 5, pendaftaran secara automatik. Ini untuk jangka panjang. Pandangan kami belum tersedia selagi pembersihan itu belum *complete* dan isu-isu khususnya di peringkat negeri Sabah yang mana dikatakan kalau diragui kelayakan. Jadi, kalau dia terus mendaftar, *double* kesusahan. Sudah tidak layak, masuk lagi jadi pengundi. Jadi, keraguan itu perlu diatasi dahululah. *So, we put it there. For long-term, maybe we want to be looking at it like that* tetapi selagi isu pembersihan dan ini RCI bagi negeri Sabah ini belum selesai, *we are not prepared for the moment.*

Nombor 6, terakhir. Daripada kami, pengundi yang telah diperakui melalui aduan atau maklum balas daripada parti politik/pertubuhan. Bantahan terhadap... [Disampuk]

Apakah kita di sini sudah *unlock?*... [Disampuk] *We are suggesting go back to six years ago,* senarai 'A' boleh bantah, berasaskan pada DPI lah. *Because I think* itu keputusan mahkamah, *it is only you cannot challenge it, if it is used for the election.* Dalam bila-bila *in between election* kita pamer, *nothing can stop* senarai A, *because* ada yang tidak betul di situ. Ada orang mati, *you still* belum dibuka. *It will help you to clear it up. Or we happen to know this guy now* memang dia bukan orang Malaysia, masih di sana. *And I show you a bukti. Therefore,* senarai A *during that process of bantahan, should be allowed, this is our pandangan.* [Disampuk] *Okay. We put it inlah, because...* [Disampuk] *I think it is part of transparency processlah. We are telling you, we are asking you anyway. If you have the bukti, tidak ada bukti you cannot* buang orang.

Seven, we want perketatkan ini *statutory declaration* ini. Kami melihat borang permohonan pinda alamat, ada juga di *bottom* sana mengatakan kalau maklumat tidak betul, tindakan akan diambil di bawah undang-undang seksyen tertentu. *We are suggesting* dalam begitu juga SPR apabila dia hendak *apply* pinda alamat, ada sebenarnya di bawah sana bahawa maklumat itu hendaklah tepat dan boleh diambil tindakan. *So, I think* perjelaskan. Satu di bawah akta *statutory declaration*, satu di bawah akta masing-masing. Kalau palsu, kena ambi tindakan. *All these people* yang pura-pura buat ini, kalau tidak ada..., lihat di London itu bukan, *"You can be jailed for this"*. Sedikit-sedikit *"You can be jailed for this. Two weeks I can be challenged for this"*. Sebab *I think they really do it.* Akan tetapi kalau kita tidak ambil kira sini...

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: ...Jel kalau dia tidak buat.

Tuan Pengerusi: Tidak buat. *So, I think* perketatkan. Barulah yang palsu-palsu.... [Disampuk]

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: Tidak ada orang *report*.

Tuan Pengerusi: Tidak ada orang *report*? Sudahlah Yang Berhormat Rasah. Dia kata *in the past*, pindaan *race* semua ini walaupun salah *nobody report*. *So, next time*, kalau hendak orang palsu pinda alamat, bukan betul dia tinggal sana, dia pinda mengundi, dalam *actual* borang itu mengatakan kalau palsu itu ada tindakan seksyen tertentu. Akan tetapi dia kata tidak ada orang lapor.

Tuan Loke Siew Fook: Ya, saya sudah melaporkan. Saya sudah laporkan. Saya *even* lapor ada dua orang Pendaftar, Pejabat Pendaftar di Negeri Sembilan. Dua kes yang telah dibuang oleh Pengarah Pilihan Raya Negeri, kata dia mendaftarkan orang yang mati. Akan tetapi belum nampak ada tindakan daripada SPR.

Tuan Pengerusi: Tidak ada *charge*? *These are kind of things we are suggesting*. Ambil tindakan undang-undang.

Tuan Loke Siew Fook: Banyak kes sekarang ini. Saya kes sudah dibuktikan bahawa memang orang itu tidak ada pakai alamat itu tetapi perlu laporan polis setiap kes.

Tuan Pengerusi: *So, okay*. Itu sahaja daripada kami... *[Disampuk]* Diterima semuanya.

Tuan Loke Siew Fook: Kes yang saya sudah laporkan bagaimana? Ada dua kes yang saya sudah laporkan terhadap dua orang penolong pendaftar di Negeri Sembilan.

Tuan Pengerusi: Okey. Itulah tujuh kepala.

Encik Mohd Azhar Mohd Yusoff: *I have to check with our...*

Tuan Pengerusi: Itulah tujuh kepala daripada kami. Saya lihat lima boleh terima, dua barangkali mereka hendak berunding balik, bincang. Nanti kita bincang.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Yang lain itu tidak perlu bincanglah.

Tuan Pengerusi: Ya. *So*, yang lain ini kita ada salinan. *Can we come back; put your comments by tomorrow, by Thursday. We have the listing of already*lah.

Seorang Ahli: *Oh! You* mahu baca dahulu, ya.

Tuan Pengerusi: Ya. Mereka mahu baca dahulu.

Tuan Loke Siew Fook: *Chairman, what is the mechanism?*

Tuan Pengerusi: *We think in Thursday* mula awal. Dari *lunch time* sampai petang.. *[Disampuk]* Jam satu.

Seorang Ahli: Memang jam satu.

Tuan Loke Siew Fook: *Chairman*, saya hendak tanya, apakah mekanisme untuk kita edit ayat itu? Kalau kita datang mesyuarat, *then we go line-by-line, I think it will take a lots of time*. Apakah ada mekanisme untuk beri kita sebab saya nampak ada ayat-ayat yang...

Tuan Pengerusi: Memang, memang.

Tuan Loke Siew Fook: ...Tidak cukup kuatlah bagi saya. Rasanya. *To strengthen the wordings*.

Tuan Pengerusi: *No, I think begini, when we come on Thursday, we have already- Thursday when we come, we have already- we proposed even what words to be used. I proposed this subject, I disagree with the way it is put, maybe a priority. So, it is going to be the whole day, sampai malam... [Disampuk] Yes, yes. Bilang I prefer this word, I prefer this word, okey.*

Tuan Loke Siew Fook: *I think we suggest that, buat dekat PowerPoint.*

■1740

Tuan Pengerusi: *So, datang on Thursday dengan wording you hendak ubah dan you can just shout out there.*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *Akan tetapi I think sekarang ini kita punya senarai ini pun belum lagi. We still need to refer it to them. Then baru kita, in fact I think. Okey, atau tidak on Thursday we still read us before we go but then the final one itu yang kita ubah words, some other words itu, if not happy and then di kalangan kita. Boleh, ada one week more. We can call the following one next Monday. Next Monday.*

Itu macam tadi Yang Berhormat Gombak *still* tanya dia, dia mahu *put them understand*. *I think we still can do that on Thursday tetapi on Monday we have the ordering sama itu wording refinement, kita-kita sahaja... [Disampuk] Ya, ya. Okey.*

So, dengan itu sila baca, buat komen dan kita ada satu lagi mesyuarat *on Thursday* termasuk pegawai-pegawai *and after that will be the* Yang Berhormat sahaja untuk *refinement by Monday, 29th which is still the time notice.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *...We hope that Yang Berhormat Gombak will be still be smiling...*

Tuan Pengerusi: *Of course.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *Pada 26 hari bulan. Final meeting is on 26th. Then untuk makluman, I will just clarify with the check standing order untuk makluman semua. Kami pernah gunakan dalam Select Committee before, that there is no such thing as a minority report, it is a overall report but they can be exception that you know so and so did not agree to this something like that. Itu possible tapi we try to elakkan, you know. Few of those I think will be more credible in our report. But there will those that we cannot openly agree but then otherwise bukan hendak, none of us...*

Tuan Loke Siew Fook: *I think not to...*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Tuan Pengerusi..*

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi, bukannya *I think the words is not disagree. The words is* kita ada pandangan lain.

Tuan Pengerusi: Okey, boleh.

Tuan Loke Siew Fook: *I think it should be allow. I mean, towards that is some of the matter of positions that we have to a doubt.*

Tuan Pengerusi: Betul, betul. Tunggu kita *put caveat*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi satu lagi *the credibility of the report* berdasarkan keupayaan kita untuk mendengar dan mengambil kira semua pandangan. Baru *credible*. Akan tetapi kalau kita mula memilih hanya yang secocok dengan kita, *that is not credible*.

Tuan Pengerusi: Itulah.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Walaupun saya hendak cadangkan sekali, tegaskan, semua pandangan daripada awam individu itu penting.

Tuan Pengerusi: *Of course*. Itulah kita lapor semua.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Okey. *So do not sideline any views*.

Tuan Pengerusi: *No, no*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Penting kita masukkan dalam laporan ini.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi daripada ratusan itu *we have to filter* mana yang *immediate*, mana yang *implementable*. *So, that is why we paparkan semua, it is in the Hansard, it is in the analysis but we come home with maybe the final dozens, you know. You know we are open. We can talk to the...*

Datuk Alexander Nanta Linggi: Saya sedikit ingin menyambung kepada yang dikatakan oleh Yang Berhormat Gombak. *Public views, perception on the* kita punya jawatankuasa penting. *Also, in the process of our democratic process we have to have integrity*. Pandangan-pandangan yang berlainan itu mesti kita ambil kira semua. *We have to apply*.

Tuan Pengerusi: *Sure, sure. That is why you can say pandangan lain ataupun we can put a caveat on that particular. I hope not many of those, you see. We are trying to push for common view. After penambahbaikan you all agree...*

Tuan Loke Siew Fook: Kalau *you all agree* tidak ada. Kalau Tuan Pengerusi *and the others also agree* dengan cadangan, kita tidak ada perbezaan.

Tuan Pengerusi: Ya, betul itu.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: Boleh juga kalau *you agree* dengan pendapat kita tidak ada perbezaan pun senang juga kan?

Tuan Pengerusi: *[Ketawa]* Begitulah, *but I think* mencari penambahbaikan *I doubt that many that we can agree with each other*. Kalau ada pun, *the timing* sahaja, *long or short term to me*.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Dengan kata lain demikian sila baca balik dalam-dalam. *Come back on Thursday with necessary recommendations. If you can submit* sebelum itu, ya *one o'clock including lunch* dulu *on Thursday. Then we work the whole afternoon* dengan pegawai-pegawai. *Monday* Yang Berhormat-Yang Berhormat sahaja nanti.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Berapa hari bulan?

Tuan Pengerusi: *Monday is 26th, kenapa..., you not here? Tuesday is it. Tuesday boleh? Lunch. We have lunch in a private area there. Tuesday 2 o'clock, the whole afternoon.*

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Dia ada acara pagi, ceramah entah apa lagi. Parlimen bersidang. Pukul 2, *on Tuesday*. Itu *final* kecuali dapat *notice, officer standby because I think Datuk Roosme try to put us in for the following Monday for reporting. So we must be on the table by Thursday on the 29th to qualify 2nd April* pembentangan. *Alright, so, Datuk Roosme inginkan pegawai-pegawai stays behind have a break there near bilik mesyuarat selepas ini.*

Seorang Ahli: *Thank you.*

Tuan Pengerusi: Terima kasih. Mesyuarat ditangguhkan pada hari Khamis jam 1.

Mesyuarat ditangguhkan pada pukul 5.46 petang.